
«ГУСЕРЛЕВИЙ ІНТУЇТИВІЗМ І ФРАНЦУЗЬКА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ»

Доповідь Ганни Ямпольської на засіданні Українського феноменологічного товариства

11 лютого 2010 року в приміщенні Національного університету «Кієво-Могилянська академія» відбулося чергове засідання Українського феноменологічного товариства при Українському філософському фонді. Співорганізатором цього заходу виступив Центр міжкультурної комунікації Національного університету «Кієво-Могилянська академія». У засіданні брали участь члени Українського феноменологічного товариства, представники видавництва «Дух і літера», викладачі, аспіранти та студенти Національного університету «Кієво-Могилянська академія» і Київського національного університету імені Тараса Шевченка, працівники й аспіранти Інституту філософії НАН України ім. Г. Сковороди.

Засідання присвячене обговоренню доповіді кандидати філософських наук, викладачки Російського державного гуманітарного університету (Москва) Ганни Ямпольської на тему «Гусерлевий інтуїтивізм і французька феноменологія».

В основу доповіді було покладено такі тези:

1. Проблема інтуїції пов'язує між собою цілу низку ключових для думки Гусерля тем.
2. Критика так званого «інтуїтивізму» посідає помітне місце у французькій феноменологічній традиції.
3. Аналіза цієї критики дає змогу виявити деякі «больові точки» в думці самого Гусерля.
4. Можна умовно виокремити два різні підходи до критики Гусерлевого інтуїтивізму у французькій феноменології — школу Левінаса—Деріда (старші) і школу Анрі (молодші).

5. Перша школа зосереджена на критиці «метафізики присутності» (Дерида).

6. У центрі критики Анрі та його послідовників опиняється не споглядання як таке, а роль предметності в цілому.

7. Обидва напрямки французької критики об'єднує поняття афектації. Причому афектація відіграє тут роль противаги схемі «інтенція — наповнення спогляданням».

8. Акцентуація афектації призводить до знецінення предметної сфери й, ширше, феномена (Левінас—Дерида) і сенсу (Анрі—Маріон). Доводиться офірувати або світом, або сенсом, утім хотілось би зберегти і те, і те.

Після доповіді відбулася жвава дискусія, яку модерував науковий секретар Українського феноменологічного товариства Вахтанг Кебуладзе.

Володимир Приходько: Чи не можемо ми назвати поверненням, так би мовити, «боргу» французької феноменології Німеччині у вигляді феноменології простору Вальденфельса?

Ганна Ямпольська: Ні, адже Вальденфельс стоїть окремо, не належачи до жодної школи.

Володимир Приходько: А чи можна взагалі казати про школу у феноменології?

Ганна Ямпольська: Як на мене, то можна з огляду на французьку феноменологію.

Володимир Приходько: Мені здається, що це суперечливе твердження. Особливо зважаючи на позиції Рикера і Мерло-Понті щодо неможливості школи саме у феноменології, бо феноменологічна філософія від самого початку є вільним мисленням, яке не може створювати жорстких канонів і процедур дослідження.

Ганна Ямпольська: Тоді прийнятною для усіх формулою буде феноменологічний рух, а не школа. Але все ж таки

каноном могло би бути Гусерлеве «Назад до самих речей!»

Володимир Приходько: Але не всі його поділяють, особливо через надмірність теоретико-гносеологічних домагань.

Ганна Ямпольська: Згодна. Отже, справді краще говорити про рух, а не школу.

Володимир Приходько: Тоді повернімося до мого першого запитання про «повернення боргу».

Ганна Ямпольська: Зв'язок феноменології Вальденфельса з ученням Мерло-Понті очевидний, але наскільки він глибокий, я не певна.

Ксенія Дмитренко: Складається враження, що Ви посилаетесь на ті праці Гусерля, що залишаються в рамках філософії суб'єктивності, порівнюючи їх із доробком французьких філософів, які розвивають тему інтерсуб'єктивності. Чи є коректним переносити окремі поняття з концепції свідомості Гусерля в цілковито інший контекст без попередніх методологічних застережень?

Ганна Ямпольська: До мого дослідження залучена й інтерсуб'єктивна концепція Гусерля, адже в одному з обговорюваних у доповіді творів Дерида звертається саме до «П'ятої картезіанської медитації», яка містить класичну теорію інтерсуб'єктивності.

Сергій Григоришин: Чи не могли би Ви уточнити, про що йдеться, коли Ви говорите про «феноменологію без феноменів» у французькій феноменології?

Ганна Ямпольська: Французька традиція (Дерида, Левінас, Анрі, Маріон) окреслює коло феноменів, які уникають типового феноменологічного розгляду, оскільки не мають реального відповідника. У підґрунті такого підходу лежить спроба переосмислення поняття феномена і феноменологічного предмета. У такий спосіб розгортається феноменологія без предметів, або неінтенційна

феноменологія. До таких переосмислених феноменів належить, наприклад, «дар». Такий «дар» не даний для опису феноменологічними засобами, але, водночас, вирізняється серед інших як важливий для розв'язання проблем предметності, виразу і значення.

Костянтин Сігов: Левінас і Койре з великою зацікавленістю зверталися до поняття «нескінченність» із «Третьої медитації» Декарта. Проте інше поняття Декарта — «неперервність» — привертає увагу Койре, а Левінас не звертається до нього. В чому причини цієї розбіжності?

Ганна Ямпольська: Койре, на відміну від Левінаса, мав фундаментальну математичну освіту. А такі знання є плідним ґрунтом для уваги до поняття «неперервність». Вихід осмислення цього поняття за рамки математики — справа майбутнього.

Лариса Карачевцева: Моє питання пов'язане зі «Щорічником із феноменологічної філософії», де опублікована Ваша стаття. Однак я б хотіла згадати не Вашу роботу, а ту, що їй передуює — статтю Івана Шкуратова про феномен настрою. Одна з тез цієї статті полягає в тому, що поняття самості (Я) і свідомості не є рівнозначними. У Гусерля самість концептуалізується тільки в горизонті сві-

домості. Однак уже в Гайдегера все інакше: тут досвід самості є ширшим за досвід свідомості. Чи можна цю тезу докласти до Вашої доповіді?

Ганна Ямпольська: Безперечно. Власне, моя доповідь і вибудовується навколо цієї думки, точніше імпліцитно її містить.

Лариса Карачевцева: Чи можете Ви також коротко сказати про поняття субституції в Левінаса?

Ганна Ямпольська: Якщо коротко, це взяття мною відповідальності іншого. Окрім того, субституція має смисл розщеплення Я. Поняття дуже складне. Раджу подивитись книгу Ясуїко Мураками, в якій він аналізує це поняття.

Вахтанг Кебуладзе: Як на мене, французька критика Гусерля, принаймні у тому вигляді, в якому вона постала у доповіді, спирається на деякі поняттєві нерозрізненості, а саме:

1. Нерозрізненість понять інтелектуальної й емпіричної інтуїції.
2. Нерозрізненість інтенції воління й інтенції споглядання.

Ганна Ямпольська: Я погоджуюся з цими заувагами, але, незважаючи на це, критика Гусерля у французькій феноменології виявляє деякі дуже важливі вразливі моменти феноменологічної філософії в цілому.